

λογος τῶν νεῶν». Ὁ ποιητής τοῦ μνημειώδους ἔπους τῆς «Ἰλιάδος», διὰ τὴν δόση ἀρτίαν μορφήν εἰς τὸ ἔργον του ὡς πρὸς τοὺς ἥρωάς του, εὐρέθη ἠναγκασμένος νὰ καταφυγῇ καὶ νὰ ἀντλήσῃ εἰδήσεις ἀπὸ τὰ παλαιότερα ποιήματα. Ἐχρησιμοποίησεν αὐτὰ χωρὶς νὰ ἀλλοιώσῃ τὸ ἱστορικόν των περιεχόμενον, ἀρκεσθεῖς εἰς προσθήκας, δι' ὧν συνετελεῖτο ἡ σύνδεσις των μετὰ τὸ ὅλον θέμα τοῦ ποιήματος, ὅπερ ἦτο ἡ μῆνις τοῦ Ἀχιλλέως. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον περιέγραψε τὴν ἐπικράτειαν τοῦ Ἀχιλλέως διὰ τῶν στίχων 682-685.

«οἱ τ' Ἄλον, οἱ τ' Ἀλόπην, οἱ τε Τρηχίνα νέμοντο
οἱ τ' εἶχον Φθίην ἢ δ' Ἑλλάδα καλλιγύναικα
τῶν αὐτῶν πεντήκοντα νεῶν ἦν ἀρχὸς Ἀχιλλεύς».

Διὰ τὴν συσχέτιση δὲ τοῦ παρατεθέντος στίχου μετὰ τὴν ὑπόθεσιν τῆς Ἰλιάδος προσέθεσεν ἐν συνεχείᾳ τοὺς στίχους 686-694, εἰς οὓς γίνεται λόγος περὶ τῆς μῆνις τοῦ Ἀχιλλέως καὶ περὶ τῆς ἀποχῆς του ἀπὸ τὸν πόλεμον. Δὲν πρέπει νὰ διαφυγῇ τὴν προσοχὴν μας ὅτι καὶ ὁ στίχος 683 ἔχει προστεθῆ διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ εὐρίσκεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἐπακολουθοῦσαν περιγραφὴν τῆς ἐπικρατείας τοῦ Πρωτεσιλάου. Εἰς τοὺς στίχους 695-697 λέγεται ὅτι τὴν ἐπικράτειαν τοῦ Πρωτεσιλάου ἀπετέλουν αἱ πόλεις Φυλάκη καὶ Ἴτων, αἵτινες εἶναι ἐντὸς τῆς περιοχῆς τῆς Φθίας καὶ αἱ Πτελεὸς καὶ Πύρασος, αἵτινες κεῖνται εἰς τὴν παραλίαν αὐτῆς. Ἐκτὸς τούτου ἡ ἐπικράτεια τοῦ Εὐμήλου, ἥτις ἔχει ὡς κέντρον τῆς τὴν Ἰωλκὸν ἀποχωρίζει τὴν ἐν Φθίᾳ ἐπικράτειαν τοῦ Ἀχιλλέως ἀπὸ τὴν συνάφειάν της μετὰ τὸ Πήλιον. Ὅθεν καθίσταται πρόδηλον ὅτι ὁ ποιητής τῆς Ἰλιάδος κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ «Καταλόγου τῶν νεῶν» ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν ἀρχαιότερον ποίημα, τὸ ὁποῖον ἀποδίδει εἰς τὸν Ἀχιλλέα μικροτέραν ἐδαφικὴν ἐπικράτειαν.

Ὡς συμπέρασμα τῆς ὅλης ἐρεύνης προκύπτει ὅτι αἱ παρεχόμεναι ὑπὸ τοῦ «Νεῶν καταλόγου» πληροφορίαι περὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν βασιλείων τῶν ἡρώων τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου τυγχάνουν ἀρχαιότεραι καὶ ἱστορικώτεραι ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς πληροφορίας τὰς παρεχομένας ἀπὸ τὰς λοιπὰς ραψωδίας τῆς Ἰλιάδος. Ὁ Ὅμηρος συνθέτων τὴν Ἰλιάδα εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν κατάλογον ἀπαριθμοῦντα τοὺς συμμετασχόντας εἰς τὴν ἐναντίον τῆς Τροίας ἐκστρατείαν ἥρωας, διαμορφωθέντα κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς. Ἡ στενὴ ἐπικράτεια ἐφ' ἧς φέρει ὁ «Κατάλογος τῶν νεῶν» βασιλεύοντα τὸν Ἀχιλλέα διηρῶνθη ἐκταθεῖσα καὶ μέχρι Πηλίου κατὰ τοὺς ἐπακολουθήσαντας χρόνους τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἐπικῆς ποιήσεως. Ἀποδεικνύεται κατὰ ταῦτα ἀληθῆς ἡ κρίσις Θεουκιδίου, ὅστις ἐδέχθη ὡς πραγματικὸν ἱστορικὸν γεγονὸς τὴν κατὰ τῆς Τροίας ἐκστρατείαν, προσέθηκεν ὅμως ὅτι ὁ Ὅμηρος τὴν διεκόσμησεν ἐπὶ τὸ μεγαλοπρεπέστερον «εἰκὸς νομίζειν τὴν στρατείαν ἐκείνην μεγίστην μὲν γενέσθαι τῶν πρὸ αὐτῆς... ἦν εἰκὸς ἐπὶ τὸ μείζον ποιητὴν ὄντα (τὸν Ὀμηρον) κοσμήσαι» Θεουκ. 10, 3.

“ ΜΟΝΑΙ ΚΥΡΙΑΟΥ... ”

Τοῦ κ. ΚΥΡΙΑΛΟΥ

Μητροπολίτου Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων

Τὴν φιλόστορα καὶ φιλεπιστήμονα προσοχὴν πολλῶν ἐκ τῶν κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, ἡμετέρων¹ καὶ ξένων, σοβαρῶς ἀσχοληθέντων εἰς ἐξερεύνησιν καὶ ἐξακριβῶσιν στοιχείων σχετικῶς πρὸς τὰ τῆς Ἐκκλησίας, τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἁγίας, μνημεῖα ἐφείλκυσε κατὰ καιροὺς ἡ καθ' ἡμᾶς θεόσωστος ἐπαρχία Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων διὰ τε τὸν πλοῦτον αὐτῆς εἰς μνημεῖα τέχνης Βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς ἰδίᾳ τοιαύτης καὶ διὰ τὴν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῇ Ἐκκλησιαστικῇ ἰδιαίτερον θέσιν, ἣν κατεῖχεν ὑπὸ διάφορα ὀνόματα ὡς Ἐπισκοπή, Ἀρχιεπισκοπή καὶ Μητρόπολις².

Ὡς εἰδικῶς ἐστράφη ἡ προσοχὴ τῶν μελετητῶν πρὸς τὰς Ἱερὰς Μονὰς τὰς ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ ταῖς πεδιάσι ἐγκατασκευασμένας καὶ ἀποτελούσας δάσεις πνευματικὰς πρὸς πνευματικὴν ἀναψυχὴν τοῦ ἀείποτε βαθέως καὶ εἰλικρινῶς πιστεύοντος θεσσαλικοῦ ποιμνίου.

Ὡς καρπὸν τῆς πολλῆς, κοπιώδους καὶ ἀξιοζήλου προσπαθείας ταύτης ἔχομεν τὸ ἱκανὸν ὑλικόν, ὅπερ τιθέμενον εἰς τὴν διάθεσιν παντὸς ἐρευνητοῦ τῶν πτυχῶν τῆς τε ἐκκλησιαστικῆς καὶ θύραθεν ἱστορίας, ὡς πηγὴ ἱστορικῶς πλουσιῶς ἀποδεδειγμένη δύναται νὰ χρησιμεύσῃ.

Αἱ πολλὴν τὴν ἱστορίαν ἔχουσαι, οὐ μόνον ἐκκλησιαστικὴν, ἀλλὰ καὶ ἐθνικὴν τοιαύτην, Πάνσεπτοι Μοναί, διακρίνονται μεταξὺ τῶν λοιπῶν μνημείων τῆς Ἑλληνικῆς γῆς, ὡς ἔχουσαι ἀξίαν ἐθνικοθρησκευτικὴν καὶ ὡς ἐκ τούτου καύχημα διὰ τὸ Ὀρθόδοξον Ἑλληνικὸν γένος εἶναι. Τοῦτο δὲ συνάγεται καὶ ἐκ τοῦ σκοποῦ τῆς ἰδρύσεως καὶ ἀνοικοδομήσεως τῶν Ἱερῶν τούτων οἰκῶν ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ Θεσσαλικῆς γῆς.

Ἐγένοντο αἱ Μοναὶ αὐταὶ κέντρα συγκεντρώσεως καὶ ἐμψυχώσεως τοῦ Ἑλληνορθόδοξου ποιμνίου, ἰδίᾳ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τῶν Ὀθωμανῶν κατοχῆς. Γενόμεναι, κατὰ τὰς περιστάσεις, αἱ Μοναὶ αὐταὶ χώρος ἀσύλου καὶ καταφυγῆς τῶν ἀγρίως διωκομένων πιστῶν τῶν ρημάτων τοῦ Υἱοῦ τῆς Παρθένου καὶ τῆς ἑλληνικῆς Ἰδέας, ἅμα δὲ καὶ ἐστία ἐν ἣ ἀνεξωपुरοῦτο, διὰ τῶν ἐνσυνειδήτων διδασχόντων ἐν αὐταῖς ἀσκουμένων Μοναχῶν - Ἱερέων, ἐν σχολείοις μυστικοῖς, ὁ τῆς ἐλευθερίας σπόρος ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἀνδρῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν νέων καὶ παιδῶν, τῶν τῆς Ἑλληνικῆς Θεσσαλικῆς πατρίδος γόνων, σὺν τούτοις δὲ καὶ ὀρμητήρια, ἀλλὰ καὶ φρούρια τῶν ἀγωνιζομένων διὰ τὰ ἰδανικά τῆς Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος, ἠσθάνθησαν, οὐχὶ ἄπαξ, τὴν παρουσίαν τῆς βεβήλου χειρὸς τῶν ἀπίστων, μέχρις αὐτῶν τῶν τελευταίων χρόνων.

Τῶν ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ Μονῶν ἐν καταστάσει πλήρους ἢ καὶ μερικῆς ἐγκαταλείψεως εὐρισκομένων, ἐλλείψει προσωπικοῦ, τοῦτέστι τῶν τῆς Παναγίας Καλλιφωνίου, τῆς Μεταμορφώσεως Βραγγιανῶν, τῆς Πέτρας, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῆς ἐπιλεγόμενης «Καραϊσκάκη», τῆς Ρεντίνης, τῆς Παναγίας Σπηλιᾶς, πολλὴν ἀπασῶν τὴν ἀξίαν καὶ σημασίαν ἔχουσῶν, ἀπὸ τε ἐκκλησιαστικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ἐπόψεως, προέχει ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν, τὴν

1. Βλ. τὰς τοῦ ἀειμνήστου προκατόχου ἡμῶν κατ' ἀρχὴν διατριβάς περὶ τῶν Ἱερῶν Μονῶν τῆς Πίνδου. Ἀναφέρομεν καὶ τὰς τοῦ ἔλλογ. Καθηγητοῦ κ. Ἀναστ. Ὀρλάνδου μελέτας, ἵνα περιορισθῶμεν εἰς ταύτας καὶ μόνον.

2. Ἐπισκοπαί: Φερσάλων, Φαναρίου, Καμπούρης. Ἀρχιεπισκοπαί: Φαρσάλων, Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου, Φερσάλων καὶ Φαναρίου...

Μητροπόλεις: Φαναριοφερσάλων, Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων...

θέσιν καὶ τὴν ἱστορίαν, ἡ γνωστὴ ὡς Μονὴ Κορώνης ἢ Κρυερᾶς Πηγῆς τιμωμένη εἰς μνήμην τοῦ τῆς Θεοτόκου Γενεθλίου.

Αὕτη ἔνεκα τῆς ὅλως στρατηγικῆς θέσεως ἦν κατέχει δεσπόζουσα ἐπὶ τοῦ Θεσσαλικοῦ κάμπου, κειμένη ὡς «Κορώνια» ἐπὶ τινος ὄρους εἰς τὸ ἄκρον τῆς πεδιάδος, ἅμα δὲ ἔνεκα καὶ τοῦ πλούτου αὐτῆς, δι' οὗ κυρίως ἐπλουτίζετο διὰ τῶν ὄντως μεγάλων δωρεῶν τῶν ἐν Μολδοβλαχία εὐδοκιμησάντων Θεσσαλῶν, ἐδέχθη οὐχὶ ἅπαξ τὰς καταστρεπτικὰς ἐπιδρομὰς τῶν ἐκάστοτε βαρβάρων κατακτητῶν τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδος καὶ πολλακίς ἐπυρπολήθη ἀνακαινισθεῖσα καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν ἤδη ἀναφερθέντων Θεσσαλῶν δωρητῶν.

Ἡ Ἱερὰ τῆς Κορώνης Μονὴ ἔσχεν κοινοβιακὸν χαρακτῆρα καὶ κατὰ καιροὺς ἠρίθμει ἱκανὸν ἀριθμὸν μοναχῶν, διακριθέντων διὰ τὴν περὶ τὰ γράμματα κλίσιν αὐτῶν καὶ τῆς τέχνης ἀξίων θεραπόντων, διακριθέντων ἅμα καὶ διὰ τὴν φιλόνητον αὐτῶν καὶ εὐεργετικὴν δραστηριότητα, ἧτις πολλακίς σωτήριος τοῖς ἐν Θεσσαλία Χριστιανοῖς ἐδηλώθη.

Τοῦ χαρακτῆρος τῆς Μονῆς κοινοβιακοῦ ὄντος, ἀνάλογος καὶ ὁ οἰκοδομικὸς ρυθμὸς διαπιστοῦται. Τοῦτέστιν, περίξ Ναοῦ, διὰ τὴν κατανυκτικότητα αὐτοῦ διακρινομένου, τὰ οὕτω λεγόμενα προσκτίσματα, κοιτῶνες, βιβλιοθήκη, ξενῶν, ἡγουμενεῖον κ.λ.π., εἰς πτέρυγας ἀνοικοδομήθησαν.

Ὁ σήμερον εἰς καλὴν κατάστασιν διατηρούμενος Ναὸς εἶναι Βυζαντινῆς τέχνης σταυροειδῆς περιγεγραμμένος μονόκλιτος μετὰ τρούλλου στηριζομένου ἐπὶ πεσσῶν, πρὸ

Ὁ Ἱερὸς Ναὸς τοῦ Γηροκομείου Δεμερλῆ.

δὲ τοῦ Ναοῦ ὑπάρχει ἄτριον καὶ νάρθηξ μετὰ τινος παρεκκλησίου παρ' αὐτῷ.

Τῶν λοιπῶν περίξ τῆς Μονῆς κτιρίων σώζεται σήμερον ἐν τμήμα πεπαλαιωμένον τῆς νοτίας πτέρυγος καὶ ἡ Βορειοδυτικὴ πτέρυξ ἐσχάτως ὑφ' ἡμῶν δαπάναις τῆς Δ.Ε.Η. ἀνεγερθεῖσα³.

Εὐκρινῶς διαφαίνονται ἐπὶ τῶν τοίχων καὶ τῶν πεσσῶν αἱ ὑπὸ διαφόρων χειρῶν καλλιτεχνηθεῖσαι ἀγιογραφίαι, αἵτινες χρήζουσιν ἰδιαίτερας προσοχῆς καὶ μελέτης ἐπισταμένης διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν αὐτῶν ἀριότητα καὶ γραμμὴν θαυμαστῶς βυζαντινὴν ἢ μεταβυζαντινὴν τοιαύτην, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ὅλως τοπικιστικὸν χαρακτῆρα τῶν ἀπεικονιζομένων προσώπων. Οὕτω ἐπὶ παραδείγματι ἐν τῷ παρεκκλησίῳ ὑπάρχουσι ἐξωγραφισμένοι αἱ μορφαὶ τῶν κτητόρων καὶ ἀνακαινιστῶν τῆς Ἱερᾶς ταύτης Μονῆς καὶ οἱ ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ γεννηθέντες, ἀθλήσαντες ἢ

3. Ἡ νέα αὕτη πτέρυξ ἐγένετο χρησιμοποιηθέντων ἁπάντων τῶν συγχρόνων μέσων τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ οἰκοδομικῆς, κατὰ ρυθμὸν τοιοῦτον, ὥστε οὐδόλως νὰ παραβλάπεται ὁ καθαρὸς Βυζαντινὸς χαρακτῆρ τοῦ ὅλου συγκροτήματος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς ταύτης.

μαρτυρήσαντες Ἅγιοι, οἵτινες καὶ τὴν θεόσωστον ταύτην περιοχὴν προστατεύουσι καὶ καθοδηγοῦσιν εἰς ζωὴν ἐν Χριστῷ.

Διακρίνονται μεταξύ τῶν Ἁγίων τούτων μορφῶν ὁ Ἐπίσκοπος Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου Ἅγιος Σεραφεῖμ μάρτυς ἐκ Μπεζιούλας Ἀγράφων, ὁ Ὅσιομάρτυς Δαμιανὸς ἐκ Καρύτσης Ἀγράφων, ὁ Ἅγιος Μιχαὴλ ἐκ Γρανίτσης Ἀγράφων, ὁ Ἅγιος Διονύσιος ἐκ Σκλαταίνης Ἀγράφων, πάντες ἐκ τῶν περίξ χωρίων καταγόμενοι καὶ ἀθλήσαντες ἐν τῇ ἰδίᾳ ταύτῃ περιοχῇ, πολλῶν δὲ καὶ ἀδελφῶν τῆς Ἱερᾶς ταύτης Μονῆς φερομένων.

Πλὴν τῶν τοιχογραφιῶν τούτων, τόσον ἐν τῷ τέμплω, ὅσον καὶ ἐν τῷ Ἱερῷ τοῦ Ναοῦ ὑπάρχει καὶ τις ἀριθμὸς φορητῶν εἰκόνων ἀξίων ἰδιαίτερας προσοχῆς καὶ μελέτης.

Αἱ τοιχογραφίαι, αἱ φορηταὶ εἰκόνες, τὰ διάφορα λειτουργικὰ σκεύη καὶ ὁ ὅλος καλλιτεχνικὸς διάκοσμος τῆς Ἱερᾶς ταύτης Μονῆς δίδουσι μίαν σαφῆ εἰκόνα τῆς ἐν τῇ Θεσσαλικῇ γῇ ἀναπτύξεως τῆς θρησκευτικῆς καλλιτεχνικῆς δραστηριότητος, προσφερούσης τῆς εἰκόνας ταύτης μετὰ τῶν ἰδιαζόντων χαρακτηριστικῶν τῶν ἐτέρων Θεσσαλικῶν Μονῶν σοβαρὰς ἀποδείξεις καὶ στοιχεῖα διὰ τὴν μελέτην τοῦ θρησκευτικοῦ καλλιτεχνικοῦ πνεύματος τῆς Θεσσαλίας κατὰ τὴν μεταβυζαντινὴν κυρίως ἐποχὴν. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας τοῦ Θεσσαλικοῦ λαοῦ περὶ τῶν ἀγῶνων αὐτοῦ διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἑλληνικότητα αὐτοῦ πολῦτιμος συμβολὴ θὰ προκύψῃ ἐκ τῆς μελέτης τῆς Ἱερᾶς ταύτης Μονῆς.

Ἡ Ἱερὰ αὕτη τῆς Κρυερᾶς Πηγῆς Μονῆ τοῦ τῆς Θεοτόκου Γενεθλίου ἔνεκα τῆς θέσεως καὶ τῆς οἰκονομικῆς αὐτῆς εὐεξίας διεδραμάτισεν σπουδαῖον ρόλον ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἐθνικοῖς ἀγῶσι ἐπρωτοστάτησεν, προσφέρουσα ὑλικὰς βοηθείας καὶ ἠθικὴν συμπαράστασιν τοῖς ἀγωνιζομένοις. Παρέσχε δὲ τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ Πολιτείᾳ ἄνδρας ἱκανοὺς καὶ Ποιμένας ἀξίους τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν⁴.

Τῶν Ἱερῶν Μονῶν τῆς καθ' ἡμᾶς θεοσώστου ἐπαρχίας μὴ ὑστερουσῶν τῶν ἄλλων Μονῶν τῆς Ἑλλάδος εἰς ἱστορίαν ἐκκλησιαστικὴν καὶ ἐθνικὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀρχαιολογικὴν ἀξίαν, ἐπιτακτικὴ καθίσταται ἡ ἀνάγκη ἐπισκευῶν διὰ τὴν διατήρησιν τῶν ἐν αὐταῖς τοιχογραφιῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν κτιριακῶν αὐτῶν συγκροτημάτων, ὡς μνημείων τέχνης οὐχὶ τυχούσης.

Τούτου δὲ προέχει ἡ συνεχῆς καὶ ἐνδελεχῆς μελέτη τῶν ἱερῶν τούτων μνημείων τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὥστε διὰ τῆς μελέτης ταύτης νὰ ὀδηγηθῶμεν εἰς τὴν πλήρη γνῶσιν σημείων πολλακίς σπουδαίων τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας.

4. Ἀρκετὸν νὰ ἀναφερθῇ ἐνταῦθα ὁ ἐν Ἁγίοις μάρτυς Σεραφεῖμ, ὅστις ἡγούμενος Κορώνης ὦν, ἐξελέγη Ἐπίσκοπος Φαναρίου καὶ Νεοχωρίου καὶ εὖρεν μαρτυρικὸν θάνατον κατὰ τὴν ἐπανάστασιν (1601), μαρτυρήσας ὑπὲρ τοῦ λογικοῦ αὐτοῦ ποιμνίου. Ἐν τοῖς μετέπειτα μοναχοῖς τῆς Ἱερᾶς ταύτης Μονῆς ἀναγινώσκωμεν τὰ δνόματα τοῦ Ἡγουμένου Δαμασκηνοῦ, μετέπειτα Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ Ἀντιβασιλέως, Δωροθέου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, Μοναχοῦ Κυρίλλου, νῦν Μητροπολίτου Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων, Μοναχοῦ Σεραφεῖμ, νῦν Μητροπολίτου Ἰωαννίνων.

